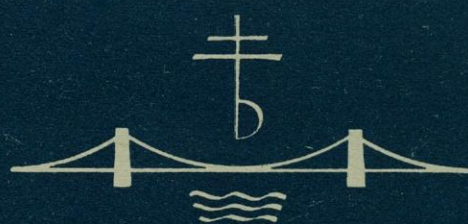

SZÉKESFŐVÁROS

KIADJA: BUDAPEST

A TERMÉSZET

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT

1939. OKTÓBER.

Budapest Székesfőváros

Gyógyfürdői és Gyógyforrásai

Szent Gellért Gyógyfürdő és Szálló

Budapest, XI., Szent Gellért-tér 1.

47 C°-os, radióaktív hőforrások. Társas thermál- és thermál-kádfürdők. Iszapkezelés »Szent Gellért« kolopi rádiumos gyógyiszappal. Hőlégkezelés. Elektrotherapia. Gépgyógyászat. Inhalatórium és pneumatikus kamra. Fénytherapia. Szénsavas fürdők. Nőgyógyászati osztály: thermál-, sós-, lúp-, vasas- és kénes-ülőfürdőkkel. Ultrarövid elektromos hullámgyógykezelés. — Therapiás és diagnosztikus röntgen, chemiai és bakteriológiai laboratórium. Elsőrangú gyógyszálló, a fürdővel közvetlen kapcsolatban. 240 legmodernebb kényelemmel berendezett szoba és lakosztály. Diéta konyha. Gyógyvendégeknek a szobaárakból jelentékeny engedmény. Kívánságra pensio-rendszer.

Széchenyi Gyógyfürdő

Budapest—Városliget

970 m. mélységből feltörő 74 C°-os hőforrás. Társas- és kádfürdők. Iszapkezelés. Szénsavas fürdők. Hőlégkezelés. Gépgyógyászat. Gyönyörű berendezésű népgyógyfürdő, külön férfi és női osztállyal. Nagyméretű ivócsarnokában ivókúrák gyomor- és bélbetegeknek, hörg- és garathurutok ellen.

Rudas Gyógyfürdő

az Erzsébet-híd budai hídfőjénél

43—47 C°-os, erősen radioaktív gyógyforrások. Gőzfürdője 7 különböző hőfokú medencéjével a legfőkételesebb fürdést nyújtja. Ivókúrák. Fedett úszócsarnok, a nyári idényben tetőnapozóval. Modern berendezésű rádiumos kádfürdők.

Szent Imre Gyógyfürdő

(Rácfürdő)

Budapest, I., Hadnagy-utca 8—10.

43-7 C. fokú radioaktív gyógyforrás a legkiválóbb eredménnyel gyógyítja a csúzos és köszvényes bántalmakat, az idegszabákat, az idült izületi izzadmányokat, mindennemű csontbántalmakat.

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DIJ:
EGY ÉVRE 6 PENGŐ
FÉLÉVRE 3 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 60 FILLÉR

XXXV. ÉVFOLYAM

10. SZÁM

1939. OKTÓBER

ÖREG SZŐLŐTŐ BUDAPESTEN, A MARGITSZIGETEN.
Haller László dr. felvétele. (Rapaics Raymund dr. »Folyondárok« című cikkéhez.)

TARTALOM:

Rapaics Raymund dr. : Folyondárok.

Haller László dr. : Édesvízi szivacsok a Balatonban.

Nadler Herbert : A Maros mentén.

Dorner Aurél : Nadler Ferenc †

Rövid közlemények.

Állatkerti hírek.

FOLYONDÁROK.

Írta: Rapaics Raymund.

Október a szüret hava. A szőlőkben a gyönyörű fürtök megérttek, az ízletes bogyók aranylanak, piroslanak vagy kéken sötétlenek. Különös növény a szőlőtő. Lám, a gyümölcsfák nem szorulnak támasztékra, pedig hatalmas korona súlyát tartják, a szőlőtő ellenben gyenge vesszőket hajt, ezeknek okvetlen támaszték kell, akkor is, ha lugasra neveljük, akkor is, ha rövidre vágjuk és karókhöz kötözzük. A szőlőnek nincs helye a fák, cserjék, füvek, kórók között, más a termete, más a természete, a szőlőtő folyondár.

A folyondároknak nagy a száma a növényvilágban. Miként az emberi társadalomban egyesek nem állják meg helyüket, hanem támogatásra

szorulnak, azonképen a növények társadalmában is egyesek más növényekre kénytelenek támaszkodni. Ezen nem segít sem a nevelés, sem a gyakorlat. És nemcsak a lágyszárú növények között vannak folyondárok, a szőlő vesszeje éppúgy fás évgyűrűket rak, mint a gyümölcsfa, mégis támaszra szorul. A gabonaszár lenge és gyenge, mégis önálló.

Nem is ilyen alapon kell a folyondár életmódjára magyarázatot keresnünk. Az önálló növények a növényiszövetkezetek által elfoglalt lélettérben sok helyet hagynak üresen, s ha van növény, amely érti a módját, hogyan helyezkedjék el a többi között, szépen megélhet. Márpedig a

folyondárok nagyon értik, hogyan kell szerénykezdettel feljutni a koronaszintbe, amikor azután elérték a napfényt, hogyan kell megterebélyesedni. Némelyik a felső szintben a teret annyira elfoglalja, hogy a támasztó növényeknek még ártalmára is lehet.

Ahány növény, annyi életmód, annyiféle növényi szervezet. A sok folyondár sem mind egyféle, hanem mindegyik a maga módján igyekszik boldogulni. Céljuk ugyanaz, támaszték segítségével feljutni a magasba, a napfényre, de ezt a célt különbözőképen érik el. Nagyjából mégis háromféle módon jutnak a támasztékon a magasba, ezért a folyondároknak három csoportját különböztetjük meg, a támaszkodókat, a kúszókat és a kapaszkodókat.

A támaszkodó növényeket kissé merészen, de szemléletesen, a bénalábú emberhez hasonlíthatjuk, aki helyét változtatva széttárja két karját és embertársai vállára támaszkodik velük. A támaszkodó növénynek gyenge a szára, hogy a koronát tarthassa; összecuklana, ha ágait és lombját magának kellene tartania. Ha nem talál támaszra, össze is omlik s a földön nyomorog. Amint azonban szára a támaszték mellett feljutott

Jerikói-lonc (*Lonicera caprifolium*) a Mecsekben. Vajda László felvétele.

az első ágakig, nyomban rájuk fekteti a maga ágait, erőre kap és úgy elterpeszkedik, hogy alig lehet kifejtetni a többi növény ágai közül.

A támaszkodó folyondárok száma nálunk is jelentékeny. Ilyen a mi lágyszárú növényeink között például a sörtésgalaj (*Galium aparine*), a galambbogyó (*Cucubalus baccifer*) és a mocsári-gólyaorr (*Geranium palustre*). Érdekesebbek és fontosabbak a fás-szárú támaszkodó folyondárok. Erdőszéleken, cserjésekben sehol sem hiányzanak. Legismertebb a sokféle szeder (*Rubus*) és a sokféle folyondár-rózsa. Utóbbiakat futórózsáknak nevezik. Európában is sok szép futórózsa honos, ilyen például a mezeirózsa (*Rosa arvensis*) és az örökzöldrózsa (*Rosa sempervirens*). Régen ezeket tartották a kertekben is, ma azonban már idegen világrészek futórózsái divatosak. A forrógövi támaszkodó folyondárok közül legnevezetesebbek a rőtangok, a pálmák *Calamus* nemzetsége. Több faj szárából készül a nádpálca, régifelfogású tanítók fegyvere. Némely rőtang szára 200 méter hosszúra is megnő. El sem képzelhetjük, hogy az ilyen rőtangok ágai mennyire össze-vissza szövik az őserdőt.

A kúszó folyondárokat a támaszkodóktól az különbözteti meg, hogy nem ágaznak el gazdagon, hanem a támaszték elérése után is a főszár tör előre, mégpedig a támasztó növény szárán, ágán vagy a karón jellegzetes csavarvonalban kúszva. A kúszó növény szárcsúcsa keresi a támasztékot, a levegőben keringő mozgást végez; ezt akár papírra is vetíthetjük. A gyorsabban keringő szárcsúcsú folyondárok ötnegyed, a leglassabban keringők valamivel több mint két óra alatt végeznek el egy körmozgást. Ilyen például a komló. A keringő szárcsúcs alá helyezett papíron az árnyék mozgását figyelve, csakhamar azt is észrevesszük, hogy egyes kúszó folyondárok szárcsúcsa ugyanolyan irányban mozog, mint az óramutató, vagyis balról fölfelé jobbra tart, s onnan lefelé, vissza balra, ezeket jobbrakeringőknek nevezzük. Másoké ellenkező irányban mozog, tehát balkéz

Fehér-izsalag (*Clematis vitalba*) Budapesten, a Farkasvölgyben. Vajda László felvétele.

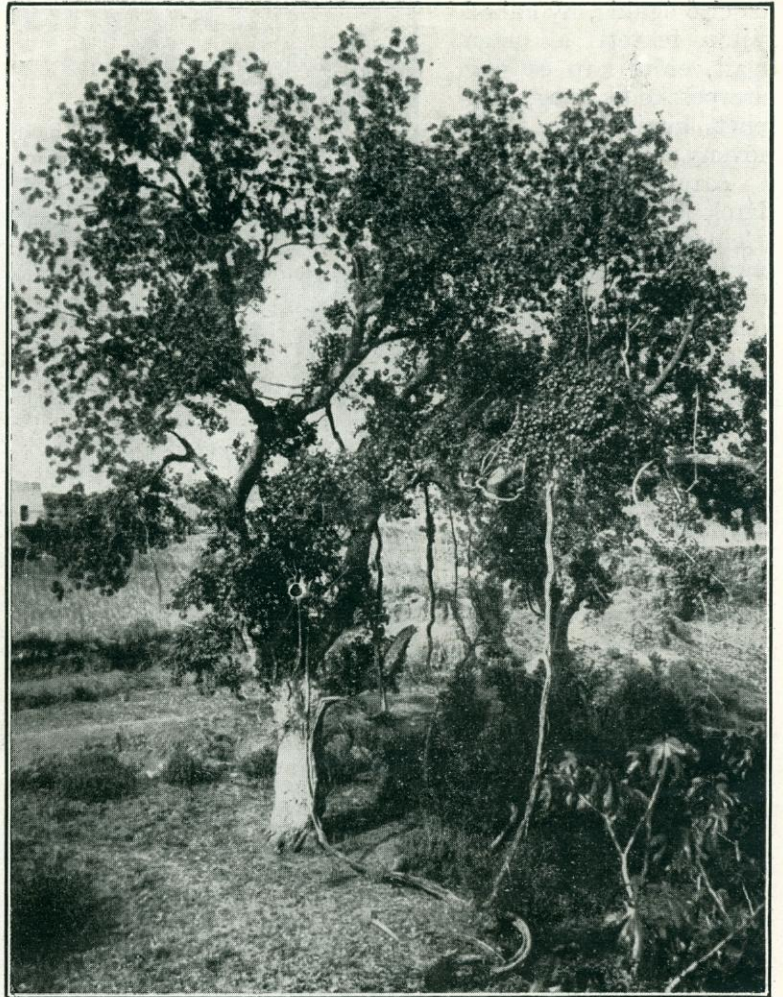
felől lefelé, jobbra tart, s onnan fölfelé, vissza balra jut, ezek a balrakeringők. A keringés iránya öröklött tulajdonság, nem függ külső körülményektől, s minden kúszó folyondár szárcsúcsa makacsul ragaszkodik a fajára jellemző irányhoz. A kúszó folyondárok csak vékony támasztékot választanak; a komlótermelők tudják, hogy a komlókaró nem lehet vastagabb tíz centiméternél. Legszívesebben kúsznak függőleges támasztékon, a vízszinteset elkerülik.

Jobbra kering kúszó folyondáraink közül a komló (*Humulus lupulus*), a jerikói-lonc (*Lonicera caprifolium*) — ez a Dunán túl felterjed a Kis-Kárpátokig és este a lebegő szendereknek illatozik — s a szulák-cikszár (*Polygonum convolvulus*). Balra kering a futóbab (*Phaseolus multiflorus*), a nagylevelű-farkasalma (*Aristolochia siphon*) — ezt leveleiért ültetik a falak borítására, —

a kínai-glicine (*Wistaria chinensis*) — ezt gyönyörű kékeslila virágfürtjeiről méltán dícsérik kékesőnek —, a mezei szulák (*Convolvulus arvensis*) és általában a szulákfélék családjának sok faja, közülük szép virágával tűnik fel nálunk a sövényszulák (*Calytegia sepium*), a kertekben pedig a bíbor-hajnalka (*Pharbitis purpurea*), erről írta Tompa első virágregéjét. A hazai kúszó folyondárok között a jerikói-loncon kívül még csak a keserédes-csucsornak (*Solanum dulcamara*) fás a szára. Szikszai Fabricius Balázs XVI. századbeli szójegyzékében a *dulce amarum* magyar neve »temondádfű«; mai kifejezéssel pletykafűnek lehetne mondani, mert a »te mondád« a pletyka régi magyar tréfás neve és onnan ered, hogy a pletyka szerzőségét ezzel szokták másra hárítani. Pletykafű pedig ez a növény azért lett, mert nyúlik, kúszik, mint a pletyka. A németben ugyanezen az alapon kapta a keserédes-csucsor a »*Je länger, je lieber*« tréfás nevet. A cikszárak közül a kertekben újabban nagyon elterjedt a fás-szárú bokharai-cikszár (*Polygonum baldschuanicum*).

A kapaszkodó folyondárokat az tünteti ki, hogy különleges kapaszkodó szerveik vannak, a kacsok. Ezek az ember kezéhez hasonlíthatók. A kapaszkodó növény a támasztékon úgy jut a magasba, mint a kézzel és a kéz ujjaival fogódzkodó ember. Kacs a növény minden szervéből alakulhat; a tökfélék kacsai módosult szárak, a szőlőféléké módosult virágzatok, a hüvelyeseké, például a bükkönyé, borsóé, lencsée, módosult levél. A kacs éppolyan érzékeny, mint a kúszó folyondár szárcsúca, érintésre húsz-harminc, legfeljebb négy-öt perc múlva a támaszték körül csavarodni kezd. A szőlő kacsá hatvanhét perc alatt növi körül egy kacskaringóval a támasztékot. Más növényeknek ehhez félóra, sőt még kevesebb idő is elég. A hazai lágyszárú kapaszkodó folyondárok között legnevezetesebbek a kaszanyűgnek nevezett bükkönyök, ilyen például a *Vicia cracca*, *villosa*, *tenuifolia*, *picta*, ezek néha betörnek a gabonába és kacsáik a gabonaszárakat úgy összevisszahurkolják, hogy nagyon akadályozzák a kaszálást. A hazai fás-szárú, kapaszkodó folyondárok között a legelterjedtebb a fehér-iszalag (*Clematis vitalba*), ez cserjésekben, erdőszéleken sehol sem hiányzik. Páratlanul szárnyalt levelének nyeleivel kapaszkodik. A dunai szigetnek kapaszkodó folyondárja az európaiszőlő (*Vitis silvestris*).

A borszőlőt (*Vitis vinifera*) a Kaukázus vidékéről hozták. A legöregebb szőlőtő az országban Pécsen, a Papnövelde-utca 6. számú ház lugasán zöldel. Ezt a házat 1761-ben építették s a pécsi püspöki uradalom jószágigazgatói épülecsoportjában talán vincellérlakás volt; a szőlőtő is abból az időből ered. Rózsaszín, nagybogyójú csemege-szőlő. Évente három-négy mázsát terem.

Szentjánoskenyérfára kapaszkodó szőlőtő Debduban, Marokkó keleti részében.
Báró Andreánszky Gábor felvétele.

Vannak azonban olyan növények is, amelyeknek kacsái nem csavarodnak a támasztékra, hanem a kacsok csúca szorosan a támasztékhoz úgy tapad és ragad, mintha peccétviasszal ragasztották volna oda. Az ilyen kacsok csúca gyakran korongszerűen ellaposodik, s a tapadókorongok olyan erősen ragadnak a támasztékhoz, hogy inkább a kacs szakad el, semhogy a tapadókorong elváljék a támasztéktól. Mindnyájan ismerjük a borostyánszőlőt; közönségesen vadszőlőnek nevezik. Ennek régebben olyan fajait terjesztették, amelyeknek ujjasan elágazó egyszerű kacsái vannak, amilyenek az európai és a kaukázusi szőlő kacsái is. Újabban azonban sokkal jobban terjed a Kína közepén és Japánban honos japán-borostyánszőlő (*Parthenocissus tricuspidata*), ez tapadókorongos kacsáival falakon, tornyokon hihetetlen magasságba kapaszkodik fel.

Végül ne feledkezzünk meg örökzöldlevelű, szárán hosszú vonalban sorakozó, tapadó léggyökerekkel kapaszkodó folyondárunkról, a borostyánról (*Hedera helix*), erdeink legszebb díszéről.

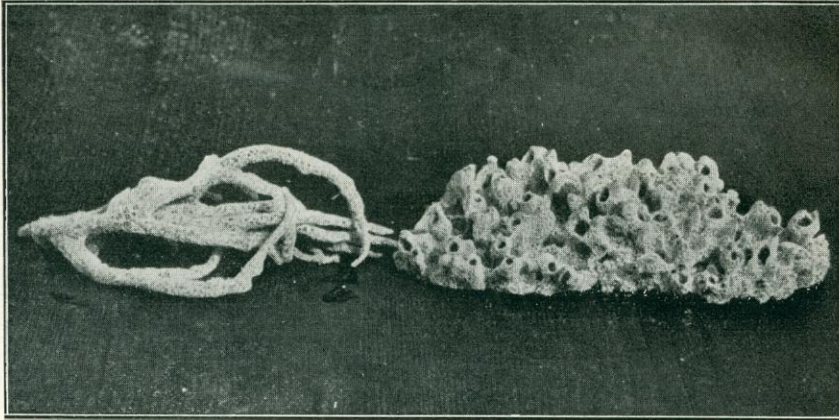
ÉDESVÍZI SZIVACSKOK A BALATONBAN.

Írta: Haller László dr.

Sokan csodálkoznak, amikor arról hallanak, hogy a Balatonban szivacsok is élnek. A szivacs említésére ugyanis mindenki az általánosan használt mosdószivacsra gondol, az pedig több rokonával együtt a szivacsok igazi hazájában, a tengerben él. Az állatvilágnak ezek a csodálatos telepei ott érik el legszebb pompájukat és

Leggyakrabban különösen kettővel találkozunk, a *Spongilla carteri* és a *Spongilla lacustris* nevű fajokkal. Ezek nagy telepeikkel vagy feltűnő színükkel ötlenek az ember szemébe.

Magyar szempontból legérdekesebb a *Spongilla carteri*. Ennek a szivacsfajnak a hazája India, de Arndt szerint más melegévi vidéken is él. Európában ezidőszerint csak a Balatonból ismeretes, ott Margó Tivadár fedezte fel. A Balatonban is sokáig csak Balatonfüredről ismerték. Újabban azonban Sebestyén Olga dr. szerint, Tihanyban, Földváron és Keszthelyen is felfedezték, legnagyobb tömegét mindenütt a hajókikötők építményein találták. Ennek valószínű magyarázata a szivacsnak az a tulajdonsága, hogy válogatás nélkül minden huzamosabb ideig a vízben fekvő tárgyra, például partmenti kövekre, deszkára, nádszálra, faágakra, a kikötő falára és a hajók fenekére, sőt vasdarabokra is telepszik. Nem meglepő tehát, hogy a legtöbb szivacsstelepet a hajókikötők kövein vagy faoszlopain találjuk; nyilvánvalóan a hajókhoz tapadva jutottak oda.

Édesvízi szivacsok; balról *Spongilla lacustris*, jobbról *Spongilla carteri*.
Haller László dr. felvétele.

legváltozatosabb alak- és színgazdagságukat. Ennek a hatalmas állatsoportnak csak egyetlen családja, a *Spongillidae* család él az édesvizekben; ez a szárazsivacsok rendjéhez tartozik.

A Balaton titokzatos állatvilágát a múlt század végéig csak alig néhány természetbúvár kutatta. A rendszeres munka voltaképpen csak 1891-ben indult meg, amikor a Magyar Földrajzi Társaság egy úgynevezett Balatoni Bizottságot küldött ki az állam, néhány vármegye, Hornig báró püspök, Semsey Andor és mások anyagi támogatásával a »magyar tenger« titkainak feltárására. A kutatásban a század legkiválóbb magyar természetbúvárai vettek részt és vállvetett munkájuk eredményeképpen megszületett a magyar természet-tudományos irodalom egyik büszkesége, »A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei« című hatalmas kötet-sorozat. Azóta — hála a tihanyi Biológiai Kutatóintézetnek — a vizsgálatok folytatódtak, bővültek, a Balaton legparányibb állatainak életére is kiterjedtek. Ennek ellenére gyönyörű tavunk még mindig tartogat számunkra tudományos meglepetéseket, ami a kutatókat további munkára serkenti.

A vizsgálatok, a többi élőlény tanulmányozása mellett, a Balaton szivacsainak felkutatására is irányultak.

Édesvízi szivacsaink váza, tengeri rokonaikéhoz hasonlóan, csupa apró kovató. Ezeket rostos, rugalmas, a selyemhez hasonló szerkezetű anyag, a *spongiolin* tartja össze. Ha több a *spongiolin*-állomány, rugalmasabb a szivacsstelep teste, ha kevesebb, törékenyebb.

A mosdószivacs dús *spongiolin*-állománya miatt olyan rugalmas, hogy mosdásra használható.

Hazánkban, ahogyan azt Sebestyén Olga dr. a »Tenger« című folyóirat XXVI. évfolyamának egyik számában megjelent közleményében is megemlíti, hat édesvízi szivacs-faj ismeretes. Ezek közül öt él a Balatonban.

A *Spongilla carteri* nevű fajnak a Balatonban élő tagjait Arndt-nak, a kiváló szivacszakértőnek ajánlatára *Spongilla carteri* subsp. *balatonensis*-nek nevezték el.

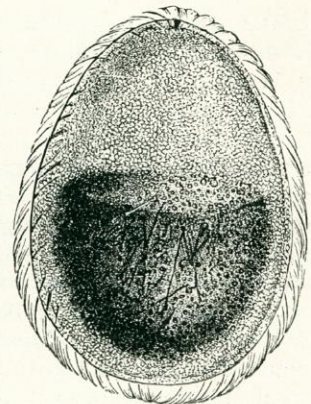
A szivacsnak egy-két centiméter hosszú vasos nyúlványai vannak, végükön tág kivezető nyílásokkal, *osculum*-okkal.

A nagyobb telepekben élő és különösen hosszú nyúlványaival és élénk fűzöld színével feltűnő másik faj a *Spongilla lacustris*. Legszebb példányai Keszthelyen vannak. Balatonfüreden, Földváron és Tihanyban is megtalálták, de azok kisebbek, mint a keszthelyiek és leggyakrabban csak kéregyszerű bevonatok. Szaga a fokhagymáéhoz hasonlít; az előbb említett *Spongilla carteri*-é a jódéra emlékeztet.

Ez a két legfeltűnőbb szivacs-faj a Balatonban. A többi is elég gyakori, de kis kéregyszerű bevonataik csak akkor tűnnek az avatatlan ember szemébe, ha élénkzöldek.

A szivacsok zöld színét a velük együtt élő egysejtű zöld algák okozzák. Ezek a szivacs felülete alatt gyakran tömegesen gyűlnek össze. Az algáknak azonban hasonlaniok kell, tehát csak olyan szivacsokba telepedhetnek, amelyek a víz felszínéhez közel lévő, napsütötte tárgyra tapadnak. Az algák megkönnyítik a szivacs lélekzését, elpusztulásuk után pedig a szivacs tápláléka lesz belőlük.

A szivacsok alakja a kéregyszerű bevonatoktól az ágas-bogas képződményekig nagyon változó. Marschal

Édesvízi szivacs lárvája. Százszoros nagyítás Brehm nyomán.

szerint a szivacstelepek különböző alakulásában a hullámverés irányának is nagy szerepe van. *Gelei* azt tapasztalta, hogy a víz csendessége vagy erősebb mozgása még a fajok eloszlását is befolyásolja.

Késő ősszel a telep alján kis gömböcskék, az úgynevezett »vízi-gyöngyök« jelennek meg, ezeket a balatonmenti nép ezen a néven már régóta ismeri. A »vízi-gyöngyök«, vagy tudományos néven gemmulák, a beléjük zárt csíra megvédésével biztosítják a szivacs áttelelését és szaporodását.

A tömeges szivacstelepeknek a Balaton életében fontos szerepük van, mert nagy szűrőképességükkel a

vizet tisztítják. A testükben lévő sok apró kovátú miatt a nép már régtől fogva gyógyító erőt tulajdonít nekik, mert a bőrre dörzsölve vérbőséget okoznak és állítólag a csúzos fájdalmakat enyhítik. Az arcbőr pirosítására minden nép használta, ha lakóhelye közelében található volt. Némelyek szerint a Balaton mentén »dobránc« vagy »döbröc« néven ismert börbántalmakat is az iszapban lévő igen sok kovátú okozza.

Ilyen és ehhez hasonló érdekes szervezetek élnek a Balatonban; szép magyar tengerünk nemcsak a fürdővendégek kedvelt nyaralóhelye, hanem a természet-tudomány kiapadhatatlan kincsesbányája is.

A MAROS MENTÉN.

Írta: Nadler Herbert.

(2. folytatás.)

Reggel még a görgényi Mocsárban kerestem sebzett bakomat, ebéd után a Maros mentén ismét fölfelé utazva, a vonat ablakából bosszankodva nézem a zuhogó esőt, délután 4 óra felé pedig megint Galonyán indulok cserkelni. Félnapra visszajöttem erre a szép területre, hogy megkíséreljem minapi mulasztásomat pótolni. Az idő kiderült, sőt a nap kellemetlenül tűz.

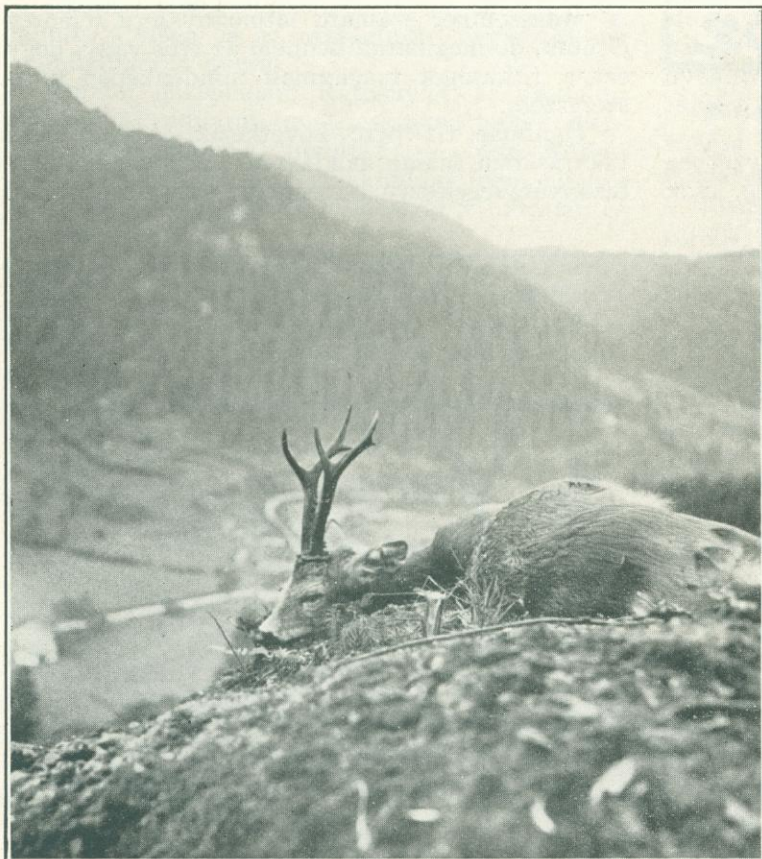
Az *Arsica*-völgy fölött, a hegyoldalon, hosszú meredek tisztásra kapaszkodunk fel. Nemrég kaszálták rajta a füvet, a szénaboglyák még helyükön vannak. Az erdőőr azt mondja, előtte való nap reggel ott tizenhárom őzet, köztük két derék bakot látott. Néhány perccel 5 óra után a tisztás derekán, a fiatalos szélén, kifelé jókora kötömbtől és széles mogyoróbokortól takarva, elhelyezkedem és sípolni kezdek. Kísérom nekem hátat fordítva, befelé, a bozótba figyel.

Időnként szünetelve, sorjában megszólaltatom fuvolásomat. Eltelt félóra, nagy a csend és mozdulatlanság körülöttünk, már a riadozásnál tartok, amikor az erdőőr hátulról megérint és mögém, a bokrok közé mutat. Oda nézek és meglátom egy őz vékony lábszárait. Csak 40 lépésnyire van tőlünk, keresztbe áll, egész alakját mogyoróbokrok lombja takarja. A messzelátóval kutatok a sűrűn leveles gallyak között, hogy meglássam a fejét. Sokáig hiába vesződöm vele. Mozdulatlanul áll. Végre felfedezem rejtékének egyik kis hézagában szemét és homloka felső részét s már tudom, hogy bak, de sehogyan sem sikerül kideríteni, öreg-e vagy fiatal, derék-e vagy hitvány.

Tanakodom, habozok, megkockáztassam-e a lövést és mérlegelem a mindenképpen kétes eshetőségeket. Lehet, hogy valami ravaszkodó öreg és jól járhatok elejtésével, de fiatal is lehet. Nem bizonyítja korát, hogy a sípszóra hallgatott, hiszen megjön a hívásra — ha egyáltalán van rá oka — a fiatalja is, az öregje is. Abból sem lehet korára következtetni, hogy csendesesen lopakodott közelünkbe, mert megteszi azt óvatosságból a tapasztalt, bizalmatlan öreg is, valamint gyávaságból az erősebb vetélytárs öklelésétől féltő fiatal is. Jól látom négy lábát és tudom, hol a feje;

Átkelés a Maroson Ratosnya fölött. A szerző felvétele.

Az elejtett vereslunkai bak a marosmenti háttérrel. A szerző felvétele.

elképzem, hová kellene a mogyorólombon át lőnöm. De... hát lőjek-e?

A bak egyet mozdul. Csak lábszárainak megváltozott helyzetéről tudom, hogy egyenest szügyét fordította felénk. Feje is megvillant a lomb mögött és úgy rémlett, hogy magas az agancsa.

— Megkockáztatom — biztatom magamat —, hiszen nem becsületbevágó dolog, nem is nagy baj, ha hébe-hóba derék bak helyett hitványat lövök. Az ember nem lőhet mindig csak nagyagancsú bakot, sőt nem is helyes, ha csak a trofea minősége szerint becsüli meg élményeit. Ha nem használom ki az alkalmat, ki tudja, milyen vén csavargó elejtését mulasztom el! Megkockáztatom! — ismétlem magamban és odalövök sárga lábai fölé, a zöld lombba, ahol szügyét képzem.

A bak hirtelen megperdül és eszeveszetten rohan a sűrűségben, a hegyoldalon rézsút lefelé. Recsegve-ropogva törnek a gallyak, aztán egyszerre megint olyan nagy a csend, amilyen a puska durranása előtt volt.

— Fekszik! — mondom.

Néhány percnyi várakozás után keresni kezdjük. Keressük, keressük, de nem találjuk. Kevés vére hullott; a magas cserjék sötét árnyékában a vörösbarna, nedves haraszton azt a néhány piros cseppet igen bajos meglátni, azért csapán követni nem tudjuk; a fiatalosnak csak abban a kis részében kutatunk, amerre eltörtetni hallottuk. A nyomokból látjuk, hogy két helyen megbotlott, elesett, de mindjárt lábra állt és tovább futott.

Attól tartok, lövésem nem jól sikerült, nem gyorsan halálos a sebe, azért abba hagyom a dolgot, félórát várunk, majd ismét megkíséreljük a vércsapa követését. Rövid távolságon nagy ügyel-bajjal elmegyünk rajta s ezzel sikerül megállapítanunk, hogy a bak egy kis gerincen át a szomszédos hajlatba vonult. Vérnyomok híján ott megint csak találomra kereshetjük, mégis hamarosan ráakadok. Bokor tövében fekszik, de fejét emeli és engem néz. A megváltó golyóval nyakon lövöm.

Sajnos, nem öreg, csak nagytestű fiatal bak. Mégsem bánom, hogy lőttem, hitvány agancsa pedig kedves emlékem. Nem hiányozhat gyűjteményemből, mert nem azért vadászom, hogy a trofeák minőségével kérkedjem. Nem lenne érdemem, ha agancsa véletlenül a legkiválóbb volna. A golyó jobb mellső és bal hátsó lábát közvetlenül mellkasa és hasa alatt törte el. Lombtól takart, látatlan szügyébe tenyérszerű szélességgel magasabban kellett volna lőnöm.

*

Másnap — augusztus 9-én — megint Ratosnyán élvezem az uradalmi főerdőtanácsos baráti vendégszeretetét. A délelőtt az odaköltözéssel,

majd három újabb őzbakkoponyám megtisztításával telik el.

Délután a Maros bal oldalán, ismét Füleháza határában, a Jód-patak szép völgyében vadászom. A Szekeres, Kukaj és Dániel nevű meredek árkok oldalain mászkálok, sokat fáradva, és három helyen sípolok is, de nem akadok elejtésre érett bakra. Csak három őzsutát, egy kis nyársas bakot és szarvasteheneket látok. Este, sötétben — hogy el ne szokjam tőle, szemergő esőben — bandukolok a hosszú völgyön vissza, a Maroshoz, majd be a faluba.

*

A következő két napra a Marostól messzire, a Kelemen-hegység egyik nyúlványára, a Moldovánka-havasra ruccantam fel, hogy a szarvasbögés évadjára bérelt magashegységi területemen is szétnézzek és valamennyire tájékozódjam. Ott fent, a tenger színe fölött 1600 méternyi magasságban, is lőttem egy derék bakot; ennek esetét majd abban a fejezetben mondom el, amelyben külön csokorba kötöm moldovánkai élményeim változatos sorát.

*

Ennek a vadászkirándulásomnak utolsó napján, augusztus 12-én délután 4 órakor szokott ratosnyai önkéntes kísérőmmel indulok szállásadó udvaráról. Az országúton két kilométert gyalogolunk a Maros mentén fölfelé, majd egy parasztfiúval — azon a vidéken csónaknak mon-

dott és használt — széles, lapos, teknőszerű alkotmányon áttolatjuk magunkat a sebesfolyású Maroson a füleházai partra, a *Vereslunka* nevű meredek hegyoldal alá. Onnan felmászunk a sötét öregerdő övezte tarvágásba.

Az ember hónaljáig érő tarka növényzetben felzavarunk egy őzsutát. Nem látott meg, csak csörtetésünket hallotta s a gazban bujkálva, siet előlünk elkotródni.

A vágás derekán felül, egymástól 150 lépésnyire, úgy helyezkedünk el, hogy a lejtőnek nagyjában minden hajlatába, gödrébe, zugába lássunk.

5. óra után jókora kötömb mellett bujok meg és elkezdek sípolni.

Magamban dicsérem vadásztársamat, hogy olyan szép helyre hozott. Közvetlen környezetem a magasan gazos fiatal fenyőültetés és kerete, az ősbükkös. Mélyen alattam a Maros sziklatömbök között, nagy kövek fölött rohanó, helyenként fehéren tajtékozó vize, innenső partján a vasúti töltés, túlsó oldalán az országút és fölötte, az erdő alatt, a gyepen, elszórtan kis lakóházak, a háttér távlatában pedig sötét erdőborította komor hegyek.

Időnként messziről emberi zaj, gépkocsi túlkölése vagy a vonat dübörgése hallatszik fel hozzám. A délutáni napsütés a Maroson túl tarkára festi a tájat, de a Vereslunkára már korán borul az árnyék; a magas hegyek között pedig az árnyék jócskán hűvös.

Félóráig sípolgatok, aztán elhallgatok.

A kötömb három irányban takar. Ha mellette a földre ülök, egyáltalán semerre sem látok, ha felállok, éppen csak, hogy el tudok fölötte nézni. A meredek terepen nincs egy talpalatnyi vízszintes hely, úgyhogy álldogálva is kapaszkodnom kell. De jó ilyenkor a szögestalpú bakancs!

Hol leülök csak rövid ideig pihenni, hol felemelkedem, hogy körülnézzek. Szándékom félórát csendesen várni, aztán a sípolást folytatni.

6 óra elmúlt, megúvna az ágaskodást, megint leülni készülök, de ugyanakkor észreveszem, hogy rézsút fölöttem 80 lépésnyire mozog a gaz. Úgy rémlik, benne bujkáló valami sárgászörös alak mozgatja. Őznek kell lennie; alighanem csak gida vagy fiatal suta. Itt-ott megvillanva, gyengek látszik; szinte elvész a nála kétszerte magasabb bozótban.

Figyelem a messzelátóval, lesem az alkalmat, hogy megállapíthassam, bak-e vagy suta.

Eltelik néhány perc, közben semmit sem látok belőle, csak onnan tudom, merre jár, hogy megmegrázkódnak fölötte a virágok, levelek vagy fűszálak.

Végre felbukkan... éppen csak a feje és... elképedek! Fülénél egy arasszal hosszabb agancsa őzbak fején olyan szokatlan, valószínűtlen látvány, hogy szinte azt hiszem, káprázik a szemem. Olyan magasra nyúlik föléje, mintha hozzá sem tartozna.

A vadászember számára látományszerű jelenség eltűnik, de megmarad bennem az erős vágy, hogy ezt a ritkaságot magamnak mindenképpen megszerzzem.

Izgalmas tíz perc következik. A bak sűrű takarásában lassan bókászva, meg-megállva — bizonyára legelészve, csipegetve — közeledik felém.

A »csodaagancs.« A szerző felvétele.

Időnként felkapja fejét és néhány pillanatig megint ámulva meresztem szememet hosszú agancsára. Egyszer egy tenyérnyi sárga folt a füle alatt is kilátszik a gazból és fontolgom, megkíséreljem-e a kis célra a lövést, de elállok tőle; ezt a bakot biztosan kell meglőnöm. Várok és az archoz emelt puská célzó távcsövén át már csak hol felbukkanó, hol elmerülő fejét figyelem.

A távolság köztem és a csodaagancs között lassan rövidül; már alig 40 lépés. Úgy látszik, viselője 30 lépésnyire fölöttem a növényzetnek hézagossabb része felé tart; ha nem változtat irányt, mindjárt oldalba lőhetem.

Odafogom a puskát... megjelenik a várva-várt vörös csuha... durranás rázza fel a csendet... a bak elvágódik, egyhelyben vergődik, majd néhány lépést felém csúszik.

Odanézek, ahol kísérőmet tudom. Feláll és kalapját lengeti. Messziről figyelte az egész jelenetet és a maga helyéről jobban látta a bakot, mint én közelről.

Aztán feltesszük arra a nagy kötömbre, amely mellől vártam és — noha már napnyugta után van s a világosság gyengül — néhány fényképet készítünk róla természetes szép környezetében, a hegyoldal marosmenti háttérével.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Alkonyodással levisszük a folyóig, a teknőn át-
kelünk a vízen és az országhíton megvárjuk az
értünk küldött kocsit.

Amikor házigazdám Ratosnyán, az uradalmi
erdőhivatal udvarán a vereslunkai bakot meg-
látja, elcsodálkozva mondja: — Nem hittem
volna, hogy a mi hegyvidékünkön ilyen agancs
is terem! — megmérjük a hosszát; harminc és
fél centiméter.

Szabad időmnek végére értem. Hátizsákomban
hét őzbakkoponyával másnap azzal a boldogító
tudattal utazom haza, hogy egy hónap múlva,
szarvasbögés idejére, visszatérek Marostordába.

NADLER FERENC †

A kilencszázas évek elején tízegynehányévesek
voltunk mind a ketten. A parittyától a hatos
Flobertig mindenféle eszközzel vadásztunk az ősi,
parkszámba menő mozdonyutcai Nadler-kertben
verebekre. Egy kora szeptemberi napon *Herbert*
bátyjánál töltött vakációjáról visszatérve, büszkén
mutatta nekem *Feri* barátom egy őzbak agancsát,
amelyet Ő lőtt. Ez az őzbak avatta őt vadásszá
és ettől fogva szörnyen lenézett, ha verebekre
lövöldöztem. Ezzel az őzbakkal kezdődött ragyogó
vadászkarrierje, amely a Felvidéken lőtt szarvas-
bikákkal és medvékkel érte el tetőpontját.

Izig-vérig természetbarát és vadász volt s a
vadászatot a legnemesebb és legférfiasabb módon
gyakorolta. Semmi sem tudta őt úgy felháborítani,
mintha azt látta, hogy valaki nem korrektül
vadászik. Imádta a természetet. Sokezer kitűnő
fotográfiát készített vadászjelenetokról, állatokról
és főleg az erdők és mezők virágairól. Növény- és
virágfelvételei — amelyeket e lap olvasói is jól
ismernek — tudományos szempontból is kiválóak
voltak. Passzionátus méhészt volt, leányfalusi
tuszkulánumban mintaszerű méhészeti gazdasá-
got rendezett be.

És ha valaki azt hiszi, hogy ennek a nagy
természetbarátnak a szépművészetek iránt nem
volt érzéke, csalódnék, mert fínom — majdnem
mindig az erdő témájáról szóló — akvarelljei
messze meghaladták az amatőr munkáját. Gyer-
mekkoromban az Ő házuknál együtt gyönyör-
ködtünk *Bach* fugáiban és *Beethoven* koncertjeiben.

Sok nemes tulajdonsággal halmozta Őt el a
Teremtő, de e sok szép tulajdonság között leg-
nagyobb érték volt melegen érző férfiszíve.

Most, midőn hosszas szenvedés után elhagyott
bennünket, családját, jóbarátait és vadásztársait,
megállapíthatjuk, tetőtől-talpig ember volt, ember
a szó legnemesebb értelmében.

Béke poraira!

Budapest, 1939. szeptember 12.-én.

Dorner Aurél

Rövidgalléros-bábalács. Az igazi, vagyis a földön
virágzó törpeszárú bábalácsot lapunk egyik régebbi
számában már bemutattam olvasóinknak. Van azonban
a bábalácsnak hazánkban olyan rokona is, amely
körülbelül félméteres szárat hajt, s ennek csúcán
sátorozó virágzatban sok fészket visel. Hajdanában,
amikor a Linné-féle növénynevekkel és fajelmélettel még
nálunk is megelégedtek, ezeket a nyúlánszárú bába-
lács-növényeinket közönséges-bábalács, a tudomá-
nyos munkákban *Carlina vulgaris* néven különböztették
meg. Későbbi kutatások azonban lehetővé tették három
alak elhatárolását, ezért nemrég, amikor a kis-fajok
divatosak voltak, nyúlánszárú bábalácsainknak három
faját sorolták fel. Korunkban mind a hármat megint
inkább csak alakoknak, változatoknak mondjuk. A
valódi közönséges-bábalács szárlevelei tojásdad-hosszú-
kásak, karélyosan öblösen fogasak, kemények. A másik
két alak vagy kis-faj szárlevelei keskeny-lándzsásak,
kétszeresen fogasak, vékonyak. Az egyiknek fészket-
borító, legfelső levelei a fészkek sugaránál hosszabbak,
ez a hosszúlevelű-bábalács (*Carlina longifolia*) nálunk
csak a nyugati széleken honos. A másiknak fészket-
borító legfelső levelei, az úgynevezett gallérlevelek,
rövidebbek a fészeksugárnál; ez a rövidgalléros-bába-
lács (*Carlina intermedia*). Ez a rövidgalléros alak
hazánkban szikár lejtőkön, cserjés helyeken, különösen
a Magyar-Középhegységben nagyon gyakori; onnan
délre terjed tovább, messze az ország határán túl.
Másik két említett testvérétől abban is különbözik,

Rövidgalléros-bábalács (*Carlina intermedia*) Tahin,
a Pilishegységben. Nadler Ferenc † felvétele.

hogy egyéves, azok pedig kétévesek. Vagyis tölevél-rózsája hamarabb szökken szárba. A növénytanban járatlan ember általában bogáncsnak nézi, mert levelei tüskések. Képzünk a rövidgalléros-bábakalácsot elvirágzása után mutatja be, amikor fészekpikkelyei már csak a bóbítás kaszatokat koszorúzzák. Így várja a növény az őszi és téli szeleket, mert számukra a bóbíta repítőernyő. Miként a valódi bogáncsokat, továbbá az aszatokat és főképen a mácsonyákat, a nyúlánkszárú bábakalácsokat is szedik és gyakran meg is festik téli száraz bokrétának. Így találkozunk vele itt-ott az utcai virágárusok kosarában vagy külvárosi szobákban.

Rapáics R.

Aranygerepcsin. Pusztáink legkésőbbben virágzó növényei közé tartozik, gyakori a napos lejtőkön és az alföldi homokpusztákon a kurtafüvű gyepen; körülbelül félméteres szárával kimagaslik az őszi puszták kopárságából. Levelei keskeny-szálalakúak, legfeljebb egy-két milliméter szélesek. Gyönyörű aranysárga virágzata összetett, a fészekvirágzatok sátorozó fürtben állnak. A tudományban az *Aster linosyris* nevet viseli, s e név megfajtása megmagyarázza az aranygerepcsin rendszertani szervezetét, valamint a növény sok tulajdonságát. Az *Aster*-nemzetséget igen sokan ismerik a közönség köréből is, mert sok amerikai faja kertjeink pompás őszi díszé. Nálunk is több faja honos az erdőben és a mezőn. Azonban mind a hazai, mind a külföldi fajok fészekvirágzatát jellemzi a kék színnek nagyon sokféle árnyalatában díszlő sugárvirágok koszorúja; ez a korongvirágok sárga tömegét úgy fogja körül, akár a sugárkoszorú a csillagokat. Ezért kapta ez a növény-nemzetség már az ókorban az *Aster*, magyarul csillagvirág nevet. Aki nem járatos a tudományban, erre nyomban azt kérdezi, miért soroljuk az aranygerepcsin az *Aster*-nemzetségbe, holott nincsenek kék sugárvirágai. A felelet erre így hangzik: a tudományos felfogás szerint a növény-nemzetségek elhatárolásában a fészkesek családjába tartozó növényekre a sugárvirágok hiánya nem lényeges. Már pedig ez a növény minden egyéb jellemző tulajdonságában megegyezik az *Aster*-nemzetség fajaival. Tessék csak leszedni valamely más gerepcsin, akár a már *Vergilius*-tól megénekelt *Aster amellus*, akár valamelyik kerti *Aster*-ünk fészekvirágzatáról a kék sugarakat, s íme, előttünk van az aranygerepcsin a maga aranysárga fészkeivel. Az *Aster*-nemzetség fajtái többnyire nyár végén és ősszel, egyesek késő ősszel virágznak. Ebben az aranygerepcsin ennek a nemzetségnek jellemző faja, mert szintén nyár végén kezd virágzni, de utolsó virágzó példányait a pusztán gyakran még októberben is láthatjuk. Ilyenkor azonban fészekfejei már egyre jobban megöszülnek, sőt az elvirágzottak már egészen őszek, mert aranysárga virágpártáik már elszáradtak, lehullottak, s a fészkekből a kaszatot koronázó fehér bóbíták tömege duzzad elő. A *linosyris* név első szótagja a len latin nevéből ered; természetesen a levelek hasonlóságát jelenti. Mint igazi pusztai növény, keletre a Kaukázusig honos;

nyugatra is elterjedt ugyan, de arrafelé már ritka, és például Bajorországban több más pusztai növényvel együtt a védett növényfajok közé tartozik.

Rapáics R.

A fehérhere elvirágzása. A virág beporzása és a termő megtermékenyítése után a virágkörökben, néha az egész virágzatban jellemző változások következnek. Miként mindenki tudja, a szirmok többnyire elfakulnak, elszáradnak és lehullnak, ellenben a termő megnövekedik, élénk színt ölt, ezzel magára vonja a magterjesztő állatok figyelmét, vagy olyan függelékeket fejleszt, amelyek segítségével a termés terjesztésére a szelek szárnyát veheti igénybe. Az elvirágzással járó változásokban nagyon érdekes növény a fehérhere (*Trifolium repens*). Nagyon közönséges, szára heverő, a csomókon gyökerező; a szár oldalából eredő és felálló kocsányokon fejlődik a fejes virágzat jellemző pillangós fehér virágokkal. A beporzást méhek végzik, s a beporzás után a fejes virágzat sajátságosan megváltozik. A még bontakozó fiatal virágzatban a fehér virágok mind fölfelé állnak, csak a legalsó virágok szorulniak vízszintes helyzetbe. Ellenben a beporzáskor a virág előbb halvány rózsaszínt ölt, majd világosbarna lesz. Ez már az elvirágzás színe. Ugyanekkor a vízszintes helyzetű virágok lefelé hajlanak, a legalsók közvetlenül a virágzati kocsányhoz simulnak. Egyik elvirágzott virág a másikat követi, sorra lefelé hajolnak, végül valamennyi ellentétes helyzetbe kerül, mint amilyenben bimbó korában volt. Érdekes a fejes virágzat akkor, amikor a virágok alsó fele már lehajolt, a felső virágok azonban még beporzatla-

Aranygerepcsin (*Aster linosyris*) Tahin, a Pilishegységben.
Nadler Ferenc † felvétele.

Fehérhere (*Trifolium repens*) Leányfalun. Nadler Ferenc † felvétele.

nok és fölfelé állnak. A fehérhere virágának helyzetváltozása tudományos nyelven annyit jelent, hogy a virág idővel megváltoztatja viselkedését a nehézségi erővel szemben. A bimbó ellentétes irányú a nehézségi erővel, amint azonban az elvirágzás megkezdődik, követni kezdi a nehézségi erő irányát, s mire az elvirágzás befejeződik, a termés száradni, a mag érni kezd, a nehézségi erő irányában helyezkedik el. Ma már tudjuk, hogy a növényekben a növesztő az a vezéryananyag, amely a nehézségi erő hatását felfogja. Ebből következik, hogy amikor a fehérhere virágzik, virágkocsánykájában a növesztő működése változik meg, a bimbó kocsánykája külső felén, az elvirágzás után a kocsányka belső fele növekedik erősebben, s ez okozza a virág helyváltoztatását. A fehérhere elvirágzásával járó mozgás azt mutatja, hogy a növények életében a vezéryananyagok működése bennük változhat, sőt éppen ellenkezőre is fordulhat.

Rapaics R.

Mennyire értelmesek a békák? Napjainkban egyre gyakoribbak azok a vizsgálatok és kísérletek, amelyek révén a kutatók egyes állatfajok értelmességi fokáról kívánnak adatokat szerezni. S hogy az ilyen irányú kutatásoknak mekkora a jelentőségük, igazolja az, hogy egyre jobban eltűnik az a régi, emberien elfogult — és elfogultan emberi — felfogás, hogy az állat és ember értelmessége között lényegi különbség van.

A londoni állatkert akváriuma volt a békák »tehetségvizsgá«-jának színhelye. A vízga emlékezőtehetségük

tanulmányozására irányult. A kísérleti anyag hat kecskebéka és hat zöld varangy volt. Ennek a tizenkét békának ketrecébe reggelire egy csomó lisztkekacot és káposztahernyót tettek; csak hogy ezt az ínycsiklandozó, dús lakomát ígérő fogást üvegfedő zárta el, ezért az éhes békák hiába kapkodtak a nyüzsgő-mozgó rovarok felé. Az ilyenmódon tálalt reggeli hatszori megismétlése után eszméltek csak rá a varangyok, hogy ez a fogás számukra hozzáférhetetlen, s hetedszerre már nem kapkodtak feléje. Vagyis megjegyezték maguknak, hogy ez a reggeli számukra elérhetetlen. A kecskebékák nyakassabbak vagy butábbak (?) voltak, mert csak a kilencedik napon eszméltek erre.

A további kísérletekkel azt akarták kideríteni, hány napig marad meg a tapasztalat emléke a békák agyában. Ezeknek a kísérleteknek az lett az érdekes és alig várt eredménye, hogy a kocka megfordult. A kecskebékák még nyolc nap múltán is emlékeztek a csalóka reggelire, vagyis »nem dültek be« neki, ellenben a varangyok agyából már három nap múltán kipárolgott becsapatusuk emléke.

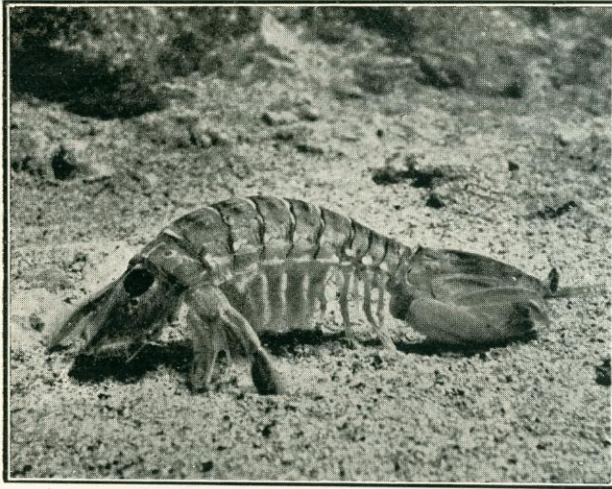
Első pillanatra kicsinyeseknek, csaknem gyerekeseknek és értékteleneknek vélhetjük az efféle kísérleteket. De ha a kísérletek érdemi oldalát vizsgáljuk, kiderül, hogy tanulságaik élesen bevilágítanak a számunkra még mindig nagyon nehezen hozzáférhető terület, az idegélet szövetvényes világába.

Gaál István

ÁLLATKERTI HÍREK

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

A sáskarák (*Squilla mantis Latr.*) a Földközi-tengerben él. Az Adriában is gyakori. Húsa ízletes, ezért a tengerparti városok halcsarnokaiban gyakran árulják. Egyes példányok tizennyolc centiméternél nagyobbra is megnőnek. Páncélja kissé áttetsző sápadt hússzínű. Farkúszóján fekete folt van. Mivel szeme is fekete, úgy fest, mintha testének mind a két végén szeme volna. Alakja, más hosszúfarkúrákéval összehasonlítva, elég idomtalan. Fejtoránál szélesebb, hosszú potroha alatt lévő bojtos, nagy kopolytúi segítségével úszik. Három pár lába van. Ollója nincs. Legfeltűnőbb fejtorán lévő különösalakú két fogólába. Ezek három pár vékony járólábánál sokkal erősebbek és igen érdekes alakjuk van. Utolsó ízük ugyanis az előtte lévő íz hasadéka zsebkés pengéjéhez hasonló módon beilleszthető. Ezen az ízén éles, hegyes tüskék sorakoznak, ezért fűrész vagy inkább fésű alakja van. Zsákmányát ezekkel ragadja meg. Férgekkel, kisebb rákokkal és egyéb tengeri állatokkal táplálkozik. Igen lomha állat. Helyét naphosszatt alig változtatja, ellenben szünet nélkül tisztogatja magát. Tapogató csápjait fogólába fésűin áthuzigálja vagy rövid nyélen lévő szemét törülgeti,

Sáskarák az állatkerti akváriumban. Szombath László felvétele.

lábaival hátát simogatja, esetleg farkúszóit és kopolyúit tisztogatja. Ezt a sáskarák könnyen végzi, mert teste igen hajlékony és potrohát félkörbe tudja hajtani.

Akváriumunkban gyakran gondozunk sáskarákat. Hogy az apróbb állatokban ne tehessen kárt, rendszerint kisebb halak között tartjuk. Ezeket bántani nem tudja, kemény páncélja pedig a halak támadása ellen megvédi. A fogságot hamar megszokja. Ápolóját, illetve a táplálék szétosztására használt hosszú facsipeszt megismeri. Annaira falánk, hogy még a csipesz végét is elkapja. Noha békéstermészetű állat, mégis óvatosan kell vele bánni. A sáskarák ugyanis azoknak a rákoknak egyike, amelyeket pusztán kézzel megfogni nem tanácsos, mert nemcsak fűrészfogalábal védekeznek, hanem farkával is vadul csapkod és az éles tüskék az ember kezén fájdalmas sebeket ejtenek. Akváriumunkban a sáskarák a hatos számú medencében látható. Szombath

A darázsölyv (*Pernis apivorus* L.) a kányánál valamivel kisebb ragadozó madár. Állatkertünk tavaly és az idén két-két felcseperedett fiókat kapott ajándékba. A gondos ápolás következtében kifejlődtek és most a kisragadozó-madárház egyik röpdéjében láthatók.

Jámbor félénkség és lomhaság jellemzi őket. Órák-hosszatt üldögélnek mozdulatlanul egyhelyben. Legfeljebb fejüket forgatják. Jókora fatuskó kedvelt helyük. Onnan tartják szemmel környezetüket. Az idősebbek feje szép hamvasszürke, hátuk barna, testük sárgásfehér alsó részét széles barna harántsávok és pettyek tarkítják. A fiatalabb pár majdnem egyszínű barna. A darázsölyv színézete ugyanis fészekaljanként és egyéneként is nagyon különböző lehet. A fiatalok még abban különböznek az idősebbektől, hogy viaszborúik és lábuk sötétebb, de idősebb korukban mindegyiké sárga lesz. Nagyon szeretnek szárnyukat szétterpesztve a napon sütkérezni. Ilyenkor gyakrabban hallatják »kikikikk« hangjukat. A hangyatojással kevert darált húst jó étvágygal fogyasztják. A cserebogarat és egeret hosszú karmaikkal ragadják meg és jellegzetes, kampós ragadozó csőrükkel aprítják fel kisebb falatokra.

A szabadon élő darázsölyv, miként neve is sejteti, főképen darazsakkal és rovarokkal táplálkozik. A darazsakon kívül azonban mindenféle rovarálca, sáska, hernyó, pók, béka, gyík és mezeipocok is eledele. Sőt ritkábban a kisebb madarak fiókáit is megdézsmálja. A kisebb prédát gyakran futva üldözi és fogja el. A

darazsat a bábokkal telt léppel együtt a fákról szedgeti, a földiméhet a földből kaparja ki. Ilyenkor lábával és csőrével felváltva dolgozik. Ezt a munkáját olyan buzgalommal végzi, hogy csak komoly veszedelem esetén hagyja abba. A felzaklatott darazsfészek lakói természetesen dühösen támadják, de ártani nem tudnak neki, mert teste felületét felborzolt tollazatán át fullánkjukkal nem érik el. Ha a darazscsípés az ölyvet torkán vagy nyelve tövén érné, könnyen pusztulását okozhatná, ezért ösztönösen védekeznek. A fullánkos rovar mindig úgy kapja el, hogy amikor csőrét becsukja, a rovar potrohának vége a fullánkkal együtt kívül marad. A fullánkot tehát ügyesen lecsipi és csak a darazsat nyeli le. Nem is lehet a gyomrában soha fullánkos darazsat találni.

A darázsölyv az ezer méternél alacsonyabb síkvidéki lombos erdőkben szeret tanyázni. Fészket nem szívesen épít, inkább elhagyott kánya- vagy varjúfészket keres és igazít helyre magának. Egy fészekaljban általában két tojás van, ezen a tojó és a hím felváltva kotlik. A kikelő fiókat darazsbábokkal táplálják. Fogságban

Darázsölyv az állatkertben. Haller László dr. felvétele.

a darázsölyv könnyen és hamar megszeli. Európában és Ázsiában szórványosan él; a sarki tájakon nem fordul elő. A telet Afrikában tölti. Stokovszky

**Kéziratokat nem őrünk meg
és nem adunk vissza.**

**a Rudas Gyógyfürdő parkjában feltörő
Hungária, Attila és Juventus
gyógyforrások vizével**

A Hungária és Attila kénesforrás
gyomor-, bélmegbetegedések, epe-, máj- és vesebántalmak gyógy-
kezelésére kiválóan alkalmas.

A Juventus rádiumforrás
testi és szellemi kimerülés, korai előregedés, magas vérnyomás és
véredényelmeszesedés kezelésénél igen jó eredménnyel használható.

Részletes felvilágosítást nyújt:
Budapest Székesfőváros Gyógyfürdőinek és Gyógyforrásainak igazgatósága
Budapest, XI. kerület, Kelenhegyi-út 4. szám.

A Budapest Székesfővárosi Állat- és Növénykertben

állandóan sok a látványosság és szórakozás!

Az állatok enyhébb időben a szabad kifutókban, télen pedig az állatházakban láthatók.

A kert területén: akvárium (tengeri és édesvízi állatokkal), kígyóház, pálmaház és terrarium, lovaglópálya, kocsizás.

Két vendéglő, tejcsarnok.

A nyári hónapokban szabad nézőtéren elsőrendű hangversenyek, teljes opera- és operettelőadások.

Télen jégpálya, melegedő, csatoló, falatozó.

Az egész kertben szabad fényképezés.

Belépődíj:

felnőtteknek 70 fillér, vasárnap 50 fillér.

10 éven aluli gyermekeknek 30 fillér.

Minden hónap első vasárnapján

felnőtteknek 40 fillér,

10 éven aluli gyermekeknek 20 fillér.

A T E R M É S Z E T

a Székesfővárosi Állat- és Növénykert természettudományos
k é p e s f o l y ó i r a t a

legjobb tanácsadója, oktatója és szórakoztatója a természet
minden barátjának és kutatójának.

Megjelenik minden hó 15.-én.

**Előfizetési ára egész évre
6 pengő.**

Egyes szám ára 60 fillér.

Mutatványszámot kívánatra bárkinek ingyen küld
„A Természet“ kiadóhivatala Budapest, XIV., Állat- és Növénykert.
